

STUDIU INTRODUCŢIV

ARGUMENT

Renaşterea a fost una dintre cele mai fertile şi mai bogate perioade de creaţie filosofică, ştiinţifică şi culturală din istoria Angliei. Dinamica acestei epoci a facilitat apariţia şi dezvoltarea teatrului, făcând posibilă manifestarea artistică a unora dintre cele mai importante nume din literatura şi dramaturgia engleză. William Shakespeare a fost cel mai de seamă dintre aceşti dramaturgi. Totuşi, nu a fost singurul. Lui Philip Sidney, Edmund Spenser şi celor şapte *University Wits* („spirite universitare”), scriitori şcolii la Cambridge şi Oxford şi activi pe timpul reginei Elisabeta – John Lyly, Thomas Kyd, Thomas Nashe, Thomas Lodge, George Peele, Robert Greene şi Christopher Marlowe – li se adaugă George Chapman, John Marston, Thomas Middleton şi Ben Jonson (activi în timpul domniei regelui Iacob I). Toţi sunt nume reprezentative pentru producţia culturală, în general, şi dramaturgia Renaşterii, în special, creatori remarcabili pentru calitatea şi caracterul inovator al operelor lor.

Contemporan cu Shakespeare în ultimii ani ai domniei reginei Elisabeta I şi primul deceniu al domniei regelui Iacob I, Ben Jonson este bine cunoscut pentru laudele pe care i le aduce lui Shakespeare în prima ediţie *in-folio* a pieselor: *MR. WILLIAM Shakespeares Comedies, Histories, Tragedies, Published according to the True Original Copies* (*Comediile, Istoriile, Tragediile D-lui WILLIAM Shakespeare, publicate*

după textele originale adevărate, Londra, 1623). Apărut postum, volumul conține o mare parte din *opera omnia* shakespeareiană și, dacă nu s-ar fi tipărit, multe dintre piesele sale s-ar fi pierdut pentru totdeauna. Celebrul volum de la 1623 nu a fost o premieră. Anterior, însuși Ben Jonson își adunase scrierile într-o ediție *in-folio*, sub titlul *The Workes of Benjamin Jonson*, îngrijită de el însuși și publicată în 1616, anul morții lui Shakespeare.

În realitate, opera lui Ben Jonson este mult mai amplă și nu deținem informații atât de detaliate despre niciunul dintre ceilalți dramaturgi, pentru că niciunul nu a stârnit atâta dușmănie și admirație ca acest bărbat athletic, supraponderal, erudit de mare clasă, căruia îi plăcea să vorbească despre sine în cercul său de prieteni și susținători, și care și-a apărat întotdeauna cu încăpățănare punctele de vedere privitoare la literatură și artă. În poezia *Inviting a Friend to Supper* (*Invitând un prieten la cină*), Jonson își invită prietenul să petreacă seara împreună, în sala Apollo din celebra Devil Tavern (La Diavolul), feriiți de privirile iscoditoare ale spionilor reginei, pentru a savura mâncăruri din cele mai alese și vinuri din Insulele Canare, antrenați în conversații și discutând despre scriitorii clasici, departe de mulțimile ignorante și de invidia celor mari, bucurându-se de toate cu moderație și fără a-și periclita reputația:

Ne-om înfrupta din toate, dar cu grijă,
Fără a-ngădui spioni la masă;
Nici cupele băute nu-i vor face
Pe unii vinovați. Iar la plecare
Vom fi la fel. Iar orice vorbă spusă
La mult voioasa noastră întrunire
Nu ne va întrista în zorii zilei,
Cu spaima libertății de cu seară¹.

1. „Inviting a Friend to Supper”, în H. J. C. Grierson și G. Bullough (ed.), *The Oxford Book of Seventeenth-Century Verse*, Clarendon Press, Oxford, 1934, pp. 155-156. Traducerea tuturor textelor citate ne aparține, cu excepția cazurilor în care este menționat un alt traducător.

Într-adevăr, lui Ben Jonson îi plăceau atât conversațiile sincere și prietenoase, cât și disputele literare aprige din celebra tavernă. Scriitorul s-a asigurat în timp util că opera sa va ajunge la posteritate în stare bună și, astfel, spre deosebire de Shakespeare, i-a salvat pe viitorii critici textuali de probleme inutile. Scriind despre Ben Jonson în *Times Literary Supplement* (13 nov. 1919), T. S. Eliot comentează:

Cunoaștem mai multe despre Jonson decât despre oricare dintre marii scriitori ai epocii sale. Nu există mistere sau măcar mari mistere în cariera sa literară, iar biograful nu este condus, împreună cu shakespeareienii, la reconstituirea bazată pe fragmente de prin arhive și pe anecdote. Chiar și personalitatea lui iese în evidență proaspătă și convingătoare pe lângă portretul neclar al lui Marlowe, Shakespeare sau Fletcher. Pentru această cunoaștere mai deplină, îi suntem datori lui Jonson însuși².

În rândul contemporanilor obișnuiți cu efervescenta culturală a vremurilor, diversitatea manifestărilor literare ale lui Jonson nu avea cum să treacă neobservată: și-a marcat pașii, loialitățile, succesele și insuccesele cu elegii scurte și simple, epitafuri, epigrame, ode, laude aduse prietenilor, aristocraților, capetelor încoronate. Pentru teatru, a scris comedii și tragedii, dar și măști și alte spectacole de divertisment destinate Curții. Stilul său atrăgător contrastează puternic cu satira strigătoare a mizeriilor societății citadine. Jonson nu a ezitat să aducă pe scenă sau în paginile cărților sale excentricitățile, extravagantele, excesele și maniile societății urbane din Londra contemporană, creând personaje care sunt mereu părți ale unui ego în egală măsură slab și imperialist, arogant și antisocial, reducând lumea la natura sa mecanică.

2. „Ben Jonson”, *Times Literary Supplement*, 930 (13 Nov 1919), 637-8, recenzie la volumul *Ben Jonson*, de G. Gregory Smith (1919), în Ian Donaldson, *Ben Jonson. A Life*, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 7.

Incapabile de integrare și comunicare, personajele lui reprezintă partea necivilizată a societății urbane, fiind exact opusul modelului de bună-cuviință și echilibru propus de umaniștii europeni, admirat de Jonson. Idealul său clasic și armonios nu apare niciodată în comedii, ci în poezii. Împotriva excesului, fastului, ambiției și afișării necontrolate a pasiunilor oricărui grup social, el propune idealul de discreție și ascunderea sinelui întruchipat de Philip Sidney.

Ben Jonson este considerat de mulți experți drept al doilea cel mai important dramaturg al Renașterii engleze. Și totuși, deși a avut o producție artistică bogată, el nu a scris la fel de multe piese ca Shakespeare și nu avea capacitatea de a construi un patrimoniu teatral care să-i garanteze averea personală la o vârstă înaintată. Datorită personalității lui complexe și caracterului său beligerant a fost implicat în mai multe controverse de-a lungul vieții, fiind chiar condamnat la moarte pentru uciderea în duel a unui confrate din teatru. L-au salvat formația sa intelectuală privilegiată și cunoștințele de latină. Deși regele Iacob I i-a conferit titlul de poet laureat regal, cu toate beneficiile aferente, unele piese i-au fost cenzurate, ba chiar a fost și arestat, ceea ce a contribuit la diminuarea producției sale teatrale.

...IAR ZIDARUL RECITA HOMER

Puțini dintre localnicii care străbat astăzi Londra cu metrourile pe linia Picadilly și coboară la stația Holborn știu că prin 1588 (sau, poate, 1590–1591), Thomas Brett, membru al Companiei meșterilor de acoperișuri și zidarilor din Anglia, executa lucrări de reparații la zidul care împrejmuia perimetrul ocupat de baroul Lincoln's Inn, în partea dinspre Chancery Lane. Meșterul Thomas era ajutat de Benjamin (sau Ben), care învățase meseria tatălui său adoptiv.

Cuprins

Studiu introductiv / 5

Emil Sîrbulescu / 7

Volpone / 57

Vulpoi și păsări de pradă în Veneția lui Ben Jonson

– *Pia Brînzeu / 59*

Volpone

Traducere și note de *George Volceanov / 67*

Alchimistul / 229

Arhipelagul alchimiei

– *Pia Brînzeu / 231*

Alchimistul

Traducere și note de *Lucia Verona / 247*